

Røyken historielag

STYRE

Harald Melvold, 3470 Slemmestad, formann
Bernt B. Svendsen, 3430 Spikkestad

nestformann

Per Olav Leren, 3470 Slemmestad, kasserer
Frøydis Christoffersen, 3470 Slemmestad,

sekretær

Bjørn Brønner, 1380 Heggedal, vararep.

Sverre Hella, 1370 Asker

Per Ølstad, 3470 Slemmestad

VALGKOMITE

Terje Martinsen, 1380 Heggedal

Gunnar Kristiansen, 3440 Røyken

Ole Sønju, 3440 Røyken

REVISORER

Evelyn Dagsleth, 3440 Røyken

Karl Woxmyhr, 3440 Røyken

BYGDEMAGASINET

Ole Sønju, 3440 Røyken

BYGDEMAGASINET

NR11 SEPTEMBER 1988

Sogneprest J. J. Jansen var en stor taler, han utga mange bøker på religiøst grunnlag og han elsket hester.

Her er han fotografert foran prestegården i Røyken på 1890-tallet.

- mer om Jansen og hans livsverk inne i bladet -

Bygdemagasinet

Prestegårdsjordet 8, 3440 Røyken

Organ for Røyken historielag

Redaktør: Ole Sønju, Prestegårdsjordet 8,
3440 Røyken, tlf. 85 41 38

Innhold	side
- i Røyken var der et Aristokrati	2
Da svartedauen kom til Røyken	11
Kringsjå	12
Småplukk fra omgangsskolens tid i Røyken ...	13
Gaater	21
Barneafholdslaget Vaarsol	22
Tanker om kulturvern	24
Vårens markvandring i Grundvik	26
Gamle heste- og gårds-redskaper	29
Bankjubileum på Hotvet	31
Vellykket veteranvognfreff	32
Gjallarhorn	34
Nye medlemmer	34
Sølv-lorden	35
Åros-posten	37
Røyken historielag's styre	siste side

Bygdemagasinet nr. 11 opplag 400

(Redaksjonen avsluttet 3. september 1988)

- i Røyken var der et Aristokrati -

Blant de mange gjenstander historielaget har mot-tatt etter avdøde Thor Jahnsen i Åros er også en del bøker. En av disse har titlen "Oplevet og Tænkt", og den er skrevet av J. J. Jansen, fhv. Sogneprest til Røyken. Boka kom ut på H. Aschehoug & Co's forlag første gang i 1909. Dette må ha vært litt av en "bestselger" i sin tid, for utgaven vi er blitt foræret er 6. opplag trykket i 1928.

J. J. Jansen

Illustrasjon fra boka

Sogneprest Jansen var viden kjent som en glimrende taler. Og han snakket et språk som folk forsto og gjenkjente seg i. Jansen la ned all sin arbeidskraft i forberedelsene til talene og gjennomføringen av dem. Den kjente oslo-presten Thv. Klaveness sa en gang følgende om Jansen: "Han er den genialeste kristne tenker og taler jeg har kjent". Røyken kirke var ofte fylt til trengsel når Jansen holdt messe, og mange kom langveis fra for å høre ham.

Jansen hadde dårlig helse helt fra barnsben av. Og den ble dårligere etter hvert som årene gikk. Sine siste år i Røyken måtte han ofte kjøres med hest de få hundre metrene fra prestegården til kirken umiddelbart før han skulle holde selve prekenen - og han måtte kjøres hjem så snart prekenen var over. Men på prekestolen utfoldet alt hva han hadde av krefter. Gudstjenesten forøvrig ble gjerne forrettet av kapellanen.

Jansens prekner og skrifter vakte stor kirkedebatt - og strid - . Hans motstandere tilhørte den gamle ortodokse skole.

På slutten av året 1895 ble han anbefalt av sin lege å søke ett års permisjon for å hvile - og kanskje komme til krefter igjen.

1. mars 1897 var permisjonsåret utløpt og noen dager forut kom Stadsfysikus Bonnevie fra Drammen til Røyken prestegård. Dommen var klar: Jansen ble anbefalt å søke avskjed fra prestegjerningen - og det i en alder av bare 53 år.

Vi gjengir noen sider fra boka "Oplevet og Tænk". Først noen avsnitt av kapitlet "Røkenprest":

Vaaren 1890 opholdt min Hustru og jeg os paa et lidet Sanatorium nær Kristiania. En Dag mødte hun paa Gaden en bekjendt, som sa: «Nu faar Deres Mand Porsgrund.» Jeg søgte dette Embede, og hun havde Grund til at tro, at vedkommende vidste Besked, og blev meget glad.

Samtidig fik jeg fra Kirkedepartementets Chef en Anmodning om at komme ned i Departementet til en Konference med ham. Jeg gik strax derned. «Det, som jeg ønsker at tale med Dem om,» sa Statsraaden, «er følgende: Der er kommet en Ansøgning til Regjeringen fra Porsgrunds Menighed og Kommune om, at De maa bli udnævnt til Sogneprest der. Og Ansøgningen er af den Art, at Regjeringen maa ta Hensyn til den. Den eneste Maade, hvorpaa vi kan undgaa at udnævne Dem til Porsgrund er, at De tar Deres Ansøgning tilbage, og det er det, jeg vil henstille til Dem at gjøre. Sagen er, at Deres Helbred jo er svag og Menighedsforholdene i Porsgrund er overordentlig vanskelige.» «Det blir som at gaa paa en Vulkan,» la han til. Jeg skjonte nu, hvilket venligt Motiv der laa under Statsraadens Henvendelse.

Ja, hvad skulde jeg gjøre? «Dersom jeg tar min Ansøgning om Porsgrund tilbage,» sa jeg, «saa maatte jeg vel kunne gjøre Regning paa at faa et andet Embede, som kunde passe — Røken f. Ex.» «Ja,» svarte Statsraaden, «i Røken er ikke stor religios Interesse, saa der vil det ikke bli stillet saa store Fordringer til Presten.» Hertil vovede jeg at indvende: «Netop da blir jo Arbeidet paa en vis Maade dobbelt, idet man baade maa oparbeide Interessen og tilfredsstille den.» Imidlertid lovede jeg at betænke mig paa Sagen, og efter at ha talt med min Læge om det, gik jeg atter ned i Departementet og meddelte Statsraaden, at jeg var villig til at tilbagekalde min Ansøgning om Porsgrund, og at jeg gjerne vilde ha Røken istedet.

Jeg kom did, Gud vilde. Det er derfor, jeg fortæller dette, fordi det, for mig ialfald, viser, hvorledes Gud tænker bag Menneskenes Tanker og styrer det hele. Jeg har siden aldrig et Øieblik tvilt om, at det var til Røken jeg skulde. Den store Venlighed, som blev mig vist af Porsgrund, bragte mig til at føle dyb Taknemmelighed og har været mig ufor-glemmelig.

Røken var meget forskjellig fra Varteig. Der var nu for det første idetheletaget større Forholde. I Røken var der, ligesom i Skjeberg, et Aristokrati, store Slægter paa gamle, store Gaarde med Traditioner og Sagn. Jeg sendte et Cirkulære til Lærerne og bad dem samle Sagn for mig, og jeg fik en god Del foruden de tidligere kjendte om Presten Holst.

Det har været sagt, at Rokenbøringerne er af en strid Karakter og ikke saa lette at komme overens med. Jeg mærkede ikke noget til det. Det var reelle, staute, dygtige og snille Folk. Naar de skønner, at Presten holder af dem og vil gjøre alt til det bedste for dem, saa moder man bare nobel Velvilje. Jeg blev meget glad i Røken, og jeg kan ikke erindre, at et eneste af mine Forslag — og de var ikke saa faa — blev mødt med Afslag. Dog, Rokenbøringerne maa ikke behandles ovenfra nedad — kom mig ikke der, og de vil ikke kjøres med stramme Tøiler.

Men for en Prest er det største Spørsmaal den religiøse Situation i Menigheden. Her var der stor Forskjel fra Varteig. Der var ikke nogen almindelig religiøs Bevægelse i Sindene, men godt Stof til Kristendom. Om der end kanske hist og her ogsaa af Hjerterne maa exporteres en Del Is og Granit, ligesom disse Artikler i lang Tid har været Bygdens Hovedexport fra de svære Isdamme ved Kristianiafjorden og fra Fjeldene ved Drammensfjorden. Det er med Hjertets Is, som med Isen i Isdammene, den blir først fordelagtig, naar den exporteres.

Som Jordbunden i Røken er solid og rig, saa er ogsaa den aandelige Jordbund god, prægtige Folk. Hvorledes skulde der prædikes for dem? — Levende Præken naturligvis, ikke død. Springende Kildevand, ikke stillestående Vand fra Ortodoksiens Gaasedam. Dette gjælder jo overalt. Men der er Forskjel. Vægten i Forkyndelsen kan lægges paa «Loven» eller paa «Evangeliet». Egentlig er det jo Evangelium altsammen, baade naar Gud aabenbarer os Livsidealene, og naar han aabenbarer os Livstilbudet,

baade naar han siger os den forfærdelige Resiko ved at leve i Synden, og naar han siger til Synderne, at de kan komme hjem og faa være hans kjære Barn. Men Vægten kan lægges forskjellig. Jeg la i Røken Vægten paa Evangeliet. Jeg sa til dem, at Gud elskede dem — og vilde ta imod dem og hjælpe dem. Og Kirken var fuld.

Røken Kirke.
Interior.

foto fra boka

Men var der nogen Vækkelse i Røken? — Der var lidt nede i Kystegnene ved Kristianiafjorden og Drammensfjorden. Det har næsten altid lettest for at komme religiøs Bevægelse ved Søen. Men Sagen var, at de religiøst bevægede var rensket ud af Statskirken af Dissenterne, ialfald ved Kristianiafjorden, i Nærnes.

Der findes et med Hensyn til Kultur lavtstående, men ivrigt og paagaende baptistisk Samfund, som heder «Kristi Menighed». Dette Samfund havde virket i Røken, specielt nede ved Kristianiafjorden og efterhaanden absorberet de religiøst bevægede. Dissenterne havde været altfor meget alene om Forkyndelsen dernede. Min Formand, Færdén, fik istand et Telt i Nærnes, hvor han talte. Jeg arbejdede, hvad jeg kunde, for at faa bygget et «Bede-

hus» dernede. Det blev færdigt i 1893 og er senere gaaet over til Kapel.

Intet Under, at «Kristi Menighed» ikke havde noget tilovers for mig. Uviljen kom især til Udbrud, da jeg havde udgivet mit Skrift: «Om Barnedaaben». I Anledning af dette Skrift blev der af «Kristi Menighed» sammenkaldt et Concil i Nærnsnæs, der høitidelig fordomte den lille Brochure.

En af mine bekendte i Nærnsnæs sendte mig et Exemplar af Skriftet, som var blevet benyttet paa Kirkemødet og forsynet med Anmærkninger.

Paa Titelbladets rene Bagside staar: «Et større Møde afholdt paa «Kristi Menigheds» Bedehus i Nærnsnæs til Behandling af Presten Jansens Skrift om Barnedaaben, seet i Guds Ords Lys. Forsamlingen fattet følgende Ræsulution: Skriftet er i høi Grad et Modsigelsesprodukt, der helt igjennem bestaar af et sammen sat Virvar, der seet i Guds Ords Lys er mindre end intet og er aldeles stridende mod Guds Ord.»

Under første Side staar tilskrevet: «Briller røde blaa grønne paa de forskjellige Universiteter,» et Hug til den theologiske Videnskab, hvori der maaske kan være et Korn af Sandhed. Jeg har forresten ikke kunnet afgjøre, hvad der sigtes til med disse forskjellige Farver, heller ikke gjennem hvilke Briller jeg særlig antoges at se, maaske de grønne.

Baptisterne lod sig ellers ikke nøie med at bekjæmpe min Brochure ved Kirkemødet i Nærnsnæs. De lod ogsaa en af sine Theologer udgive et Modskrift: «Svar paa Hr. J. Jansens Skrift om Barnedaaben af Niels Devold. Moss. 1895.»

Nu, det er tilladt at smile over Nærnsnæsmødets Stil; men lad os ikke foragte den religiøse Kraft, der findes ogsaa i et lavtstaaende Samfund. Det religiøse er nu engang det høieste, og jeg har aldrig været istand til at foragte det, under hvilke Former jeg end mødte det.

Som nevnt hadde Jansen mange motstandere som ikke delte hans måte å forkynne kristendommen på. Vi gjengir noen avsnitt fra boka som viser hvordan en messe i Røyken kirke kunne arte seg under slike stridige forhold:

I Røken gav Sagen Anledning til en komisk Misforstaelse. Hr. Pastor Eugène Hanssen havde under en Reise paa forskjellige Steder erfaret, at «Hverdagsprækener» havde slaaet an. Ved sin Hjemkomst opfordrede han mig paa det indstændigste til at udgive flere Prækener og tilbød at skaffe Stenograf og Forlægger. Jeg gik ind paa det. Baade med Stenografen, Olaf Paulsen, og Forlæggeren H. Aschehoug & Co., blev jeg meget fornøiet.

Nu, Paulsen kom ud en Søndag for at stenografere. Der var gjort istand et lidet Bord til ham oppe i Kirkens Kor. Det var lagt an paa, at han skulde være saa useet som muligt. Men naturligvis fik Tilhørerne Øie paa denne fremmede Mand, som alvorlig og ivrig sad og noterte under min Præken. «Morgenbladet»s Angreb havde netop sat Røkenbøringernes Sind i Bevægelse, og deres opskræmte Fantasi satte den ivrig skrivende Stenograf i Forbindelse med mine Forsyndelser som Prædikant. Den fremmede maatte sikkert være udsendt af Autoriteterne i Kristiania for at ta Ret paa den forbryderske Prest. Flere, ogsaa af de ledende Mænd i Røken, fortalte mig siden, at de ikke havde været i nogen Tvil om, at det var Sammenhængen. Det var den almindelige Mening blandt mine Tilhørere den Søndag, og det var i grunden ikke saa rart, naar man tar Hensyn til det Opstyr, som netop havde passeret.

De mere enfoldige og naive troede sikkert, at Hr. Paulsen skulde føre mig i Lænker til Akershus. Saa Menigheden betragtede ham ikke netop med blide Øine den Søndag.

Næste Søndag beroligede jeg min Menighed med at Hr. Paulsen var Hurtigskriver, engageret af mig.

Vårt siste sitat fra boka beskriver avskjeden fra Røyken:

Saa kom den sidste Dag paa Røken Prestegaard. Jeg erindrer, at Skoledirektor Coucheron netop den sidste Eftermiddag gjorde mig en Visit. Vi havde en liden, venlig Samtale mellem Flyttchalm og Kasser i en Stue uden Gardiner.

Saa kom den tunge Aften, den tungeste i mit Presteliv. Jeg afskriver nogle Ord, som staar i min fortrolige Bog fra denne Aften — 17de Mai 1898: «Det er vemodigt at sidde her i mit deilige Kontor og tænke paa, at det er den sidste Aften, jeg ser det. Gud, tilgiv mig alt, hvad jeg her har gjort galt og alt, hvad jeg har forsømt. Jeg ved, du-tilgiver.» Saa langt min Bog.

Prestegården i Røyken sett fra øst.

Bygningen ble oppført i sogneprest Færdens tid (1881-1890). Men sogneprest J. J. Jansen var den første som tok den i bruk. Totalt kostet bygningen 12.570 kr. (Foto fra boka)

Som før nevnt skrev og utga Jansen en lang rekke bøker og skrifter. Vi har gjort et forsøk på å finne ut hvilke bøker det dreier seg om, men vi er ikke sikre på om vi har funnet frem til alle:

Tvil

Hvor meget tror vi
Elleve Hverdagsprekner

Personlig kristendom

Liv i Gud

Fra Hjertets Verden

Konfirmasjonen

Kristendom og Videnskap

Tro og Overtro, en psykologisk skisse

Menneskehjertets hemmelighet

Er Jesus virkelig opstanden?

Forkynnelsen, et livsspørsmål for kirke og folk

Plads for Jesus

Det store Spørsmål

Søg Gud

I stille Timer

Gode stunder (utgitt først etter hans død)

NOEN DATA OM JANSEN

- * Jens Jonas Elstrand Jansen
- * Født i Hobøl i 1844 hvor faren var lensmann
- * Kom til Røyken som sogneprest i 1890
- * Sluttet i sogneprestembedet i 1898 p.g.a. sykdom
- * Flyttet til Villa Langseth i Sandvika
- * Døde i 1912

Jens Jonas Elstrand Jansen.

Da svartedauen kom til Røyken

Folkesagn kan ofte ha levd på folkeminne i hundreder av år før de blir skrevet ned, om de i det hele tatt blir skrevet ned.

Den første som samlet og ga ut folkesagn i bokform her i landet var Andreas Faye (1833). Senere kom P. Chr. Asbjørnsen med bøkene Norske Huldreeventyr og Folkesagn I-II (1845-1848).

Vi har funnet frem et sagn som sogneprest Jens Jonas Elstrand Jansen skrev ned i kallsboken for Røyken i den tiden han var sogneprest her (1890-1898). Denne beretningen må ha levet på folkeminne i godt over 500 år før den ble festet til papiret:

----->

Kunstneren Th. Kittelsen tenkte seg Svartedauen i form av en sortkledd kvinne som vandret over landet og brakte død og fordervelse med seg

"En mand fra Slemmestad, som var en tur inde i Kristiania, møtte den sorte død paa gaten. Denne spurte ham, om han kunde faa være med til Røyken. Manden svarte ikke, men reiste skyndsomt hjem. Da han den neste søndag hadde været til alters i Røyken kirke og var kommet til Fossum på hjemturen, blev han saa syk, at han ikke orket at gaa længere. Snart efter utaandet han".

Vi vet med sikkerhet at svartedauen kom til Norge med en skute som anløp Bergen sommeren 1349. Svartedauen var en farlig bylle- og lungepest som utryddet minst halvparten av befolkningen bare her til lands. Til Oslofjordområdet nådde sykdommen innunder juletider samme året.

Hendingen vi har berettet om kan derfor ha foregått omkring juletider i året 1349.

Ole

Kringssjå

INFORMASJON
FRA
NORSK
LOKALHISTORISK
INSTITUTT

Juni 1988 Nr.11

er navnet på et ganske lite informasjonsblad Norsk Lokalhistorisk institutt gir ut.

Vi nevner innholdet i stikkordsform:

- * Tingbok-seminar Otta 28-30 oktober -88
- * Tingbok-prosjekt i Oslo
- * Nordisk lokalkulturkonferanse Halden 14-16 sept.88
- * Arkeologkurs for amatør-ukesamlinger
- * Samtidens arkiver - fremtidens kildegrunnlag.
- * Markedsføring av bygdebøker
- * Ny lokalhistorisk litteratur
- * DDB i personalhistorien
- * Boktilbud

SMÅPLUKK

FRA

OMGANGSSKOLENS TID I RØYKEN

I 1989 skal 250-års jubileet for Almueskoleloven fra 1739 feires både i Røyken og i landet forøvrig.

I denne forbindelse vil vi i Bygdemagasinet spalter ta med noen klipp fra skolestellet i bygda vår i tidligere tider.

Vi starter med et ca. 50 år gammelt skrift som har titlen "Småplukk fra omgangsskolens tid i Røyken av A.K."

Signaturen A.K. står for Anders Killingstad som var lærer ved Hyggen skole fra 1893 til 1932. Som lærer må Killingstad på mange områder ha vært langt forut for sin tid, og han var en flittig skribent. Blant annet skrev han vår bygdebok fra 1928.

Vi må ca. 130 år tilbake i tiden. Da hadde Røyken som så mange andre bygde omgangsskole. Det fortelles ennå mange pussige historier og regler om datidens skoleforhold og især om de gamle skolemestre, om deres eienommeligheter, deres fattigdom, deres uduelighet, deres hang til drikk, kortspill o. l.

Det er ikke så godt å forestille seg skolen og lærernes kår og forhold for oss i nutiden. Alt er så helt anderledes nå. Røykens skolevesen har gjennomgått en veldig utvikling, og bygdens styre ofrer meget på å holde skolen

oppe etter tidens krav. Hvis en noengang har sett et slikt gammeldags felleferdig bryggerhus eller vært inne i en av de gamle mørke bondestuer som var skolestue før i tiden, og en går inn i de lyse, store rummelige lokaler som nu gjør tjeneste som skoleværelser i kretsene, så forstår en hvor veldig forandring der er.

Vi tar for oss et tidsbillede fra 1807. Da vil vi få et talende innblikk i omgangsskolens kår og det trin av opplysning almenheten hadde dengang.

Biskop Beck skriver i kallsboken sitt inntrykk av lærerne

således: «Skoleholderne er gamle Mænd som bliver at afskedige med Pensjon. Klokkeren derimod er vel gammel, men en værdig og endnu brugbar Mand.» — Det var altså smått stell med dyktigheten hos omgangsskolens folk. Klokkeren, som hadde fast skole, var derimot en glup kar. Det var vel kunnskaper lærerne manglet — og materiell. Det sies likefrem i en protokolltilførsel at man også søkte å reparere på lærernes dannelses, idet man anskaffet bøker til dem. Det heter således: «Til Bøgers og Skrivematerialiers Indkjøb

En skolemester fra omgangsskolens tid

samt til Skoleholdernes dannelses bevilges 20 Daler forsaavidt samme måtte behøves.»

Vi må etter biskopens uttalelser forestille oss lærerne som noen gamle, hvitskjeggede gubber. La oss kikke inn i en gammel røykensk bryggerhus-stue, hvor der var skole i hin tid. Skoleholderen har nettopp kommen ruslende med skoleskrinet på ryggen. Det var en kasse som inneholdt alle de bøker, tavler, blekkhus og forskrifter barna skulde bruke. Så gjaldt det å legge rummet istand. Læreren fikk vel fått i en kubbestol å reside-re i. Uppene blev anbragt ved et lite langbord. Benkene var antagelig primitive nok. Kanskje bare et par planker som lå over kubber eller krakker. Der hadde hele den samlede skoleungdom — i snes gutter og jenter, små og store, å ta plass. Fikk de ikke plass ved bordet, ja, så måtte de sitte på skamler og kister ellers rundt i stua.

Og så la man iveri med undervisningen. Det var staving og høytlesning i kor, så det duret lang vei. En hørte nok det var skole på gården. Eller hver enkelt stelte med eget arbeide så godt han kunde, mens læreren fordelte oppmerksomheten og rettledningen som det falt. Imellem svingte han «tuktens ris», en

svepe blev også brukt — forteller tradisjonen — og snerten av den kunde ramme både verdig og uverdig.

Nu ja, vi skal ikke gå inn på fantasier og overdrevne utmalinger. Men vi vil følge læreren som kulturlærer også utenom den egentlige skole. Autoritetene, skolekommisjonen med presten som formann hadde som nevnt bevilget til innkjøp av «Bøker til Skoleholderens dannelse». Disse bøker blev lærerne tilholdt å studere og hente sig viden av til nytte for undervisningen. Men de skulde også om kveldene forelese for vertsfolkene på gårdene hvor de var på omgang. På den måte vilde der sive litt opplysning utover bygden også blandt den voksne befolkning. Det spørs da om hvad det var for slags materiell skoleholderen hadde i sitt

skoleskrin til dannelsen og hvad slags bøker der var i bruk.

I en fundats heter det: «Hvert skoledistrikt skal have 1 Bibel, 1 Bibelhistorie, 1 Psalmebog, 1 Cathecisme. Grundloven og Thiemes: «Første næring for den sunde Menneskeforstand». Den siste var en bok som skulde være både «Læsebog og Lærebog», formet delst den Rigdom paa Materialier som den indeholder til Underretning om physiske Gienstande og tillige med Nytte kan bruges ved Forstands og Ihukommelsesøvelser. Skoleholderne kan ligeledes deraf lære hvorledes de saa særdeles nyttige kateketiske Samtaler rigtigheden bør anstilles.»

Denne bok som røykenbørningene i 1807 og senere utover fikk sin åndelig kost næret og beriket av om kveldene når skolemesteren foreleste, var en rar bok. Den var opprinnelig trykt i Tyskland, men omarbeidet for norske forhold av overlærere i Kristiania, Floor, Feyring og Gudmundsen.

Innholdet hadde ikke mindre enn 27 kapitler lærestoff og 21 samtaler. Stykkene hadde overskrifter med utallige emner og var ytterst naive. De inneholder efter våre begreper mange rariteter, løierlige uttalelser og uriktige forklaringer og påstande. Tidens viden vspeller sig her på en

underlig måte. Noen prøver av dette forvirret, men i sin tid ansete og opskrytte pedagogiske verk vil visselig interesse. Vi hitsetter endel småplukk:

Det heter således:

Om Verden: «Himlen og stierne kaldes verden, derfor kaldes undertiden stierne verdenslegemer; disse dreie sig bestandig i kreds; deraf ser man at himmelen maa være umaadelig stor, fordi saa mange store legemer kunde løbe omkring i den uden at komme hinanden nære.»

Om jorden: «Paa fjeldene findes rundagtige forhøininger, hvilke kaldes knuder, (nuder) koller, knatter (natter), tinder. En nedskjæring i bjergene kaldes skar og klev.»

Om luften: «Luften som flyder omkring jorden, er aldrig ganske reen; thi den uddunster bestandig saavel som mange andre legemer. Disse dunster svæve i luften og kaldes dunstkreds eller dunst-kugle. Dunstene bevæge sig, støde og gnide sig bestandig på hinanden, deraf fremkommer veirliet og alle slags forandringer, som ofte se besynderlige ud. Man kalder dem luftsyn. Dunstene indeholder ogsaa brændbare dele. Naar disse antænde sig i luften eller vise sig gloende, saa sige vi: det lyner, og lynilden kan adskille træer, antænde huse og dræbe mennesker og dyr. Ogsaa Nordlysene (veirlys) indtræffe. Undertiden flyve lysende materier i luften. Ere de små kaldes de stjerne-skud, men større kaldes ildkugle, ogsaa undertiden «flyvende drager». Lyg-

temænd er ogsaa lysende dunster som løber capriolisk frem og tilbage paa Jorden.»

Om mineralier sies det: «de have ingen organer, hvorved de kunde tage næring til sig og voxe..... Bjergene gaa inn i jordens indre og række høiest op i velret, f. ex. Dovre. Mineralier findes i leier(lag)ganger, (Aarer, gaarer) og klumper (nyrer). Brændbare mineraler opbrænde i ilden med lue (flamme). Salte opvækker en merkelig smag.»

Om det menneskelige liv sies meget snålt, bl. a.: «Mennesket har en stemme hvormed det kan tale og udsige ord. Dertil bruger det tungen, luft-røret, drøvelen, ganen, tænderne, læberne og næseborene. Disse dele af legemet kaldes derfor taleledskaber». — Når bevægelsen standser i nogen legedel er mennesket sygt. De sædvanlige sygdomme er: «Udslæt (fnat), snue, hoste, forkjølelse, svindsot, (lungesot, tæring), gigt (jegt, værk), slagge (fang), krampe, mæslinger (kriller), koldfeber (kolla), durkløb (mavesvege), blodgang, kolik (mavevid)» o. s. v. — Da mennesket kom til verden kaldtes det barn: naar dette efterhaanden forstørres, kaldes det dreng, pige, yngling, jomfrue, og som fuldvoksen: mand, kone, herre, madame, frue.»

Om det menneskelige livs fornødenheder:

«Klæder gjøre menneskene sig av skind, ved, hår, peltsvare, silke, hør og bomuld. De sædvanlige

klædningsstykker ere, for hovedet: Hatten, huen, perruguen (parykken). For halsen: Tørklædet, kalvekrydset, kraven; for kroppen: Skiorten, kiolen, vesten, brystduken eller trøien, kappen, overkjolen, kavaien, beltet; for armene og hænderne: Ærmerne, handskerne, muffen; for benene og fødderne: Beenklæderne eller buxerne, strømpene, snesokker, støvletter, støvler, skoer og tøjler.

Disse klædningsstykker befæstes på legemet ved spænder, knapper, hægter og prydes med manchetter, fryndser, snore, dusker, sløyfer og baand. Hertil kan regnes: Lommetørklædet, kaarden, sabelen; uret, ringen, stokken, daasen; pengepungen og sporene paa støvle.

Fruentimmerne bruger ogsaa: Halsbaandet, haistørklædet, korsettet, snørelivet, snørebåndet, forklædet, viften, soelskiærmen, strikkeposen, huen, hælken, hatten, kappen, perler, armbaand, kniplinger, naale, hægter, ørenringe, blomster og andre prydelser.

Til å klæde sig på behøves: Klædesbørst, skoebørst, kammen, vandfadet, vand, sæbe, haandklædet, saxen, støvleknægten. Nogle behøve ogsaa pudder, sminke og pomade.

Voxne mandfolk rage fra tid til anden skiægget. Mange steder gaar dog de derboende personer halv- eller ganske nøgne.

Om legemerne i almindelighed ses bl. andet: «Luft er en flydende, gjennemsigtig materie. Den trænger overalt igjennem, hvor der findes et tomt rum;

omgiver alle legemer. Man kan vel ikke se, men dog føle den. Naar luften, som befinder sig inde i andre legemer, sættes i bevægelse, saa fremkommer en gjerling (11). Men bliver den frie luft rystet, saa hører man en lyd, klangtone. Alle deler paa legemet er meget konstigen sammensatte elementer, eller elementæreste materier kalder man dem av hvilke alle legemer som vi kjender er sammensatte, saasom vand, varme, lys, osv. — Til legemets stof regnes varme, lys, ild. Denne udvikles av plantene i solskin. Qvælstof, som er aarsag i at dyrene qvæles, den fremkommer av planter om natten i mørket. — Vandstof, som er den vigtigste aarsag til at der er vand.

Vandet er en flydende, men meget fin materie, derfor kan man egentlig ikke se den. Den findes i alle legemer, og forårsager i dem mangehaande forandringer.

Månen er formodentlig bebodd av skabninger

Lys holdes ligeledes for en flydende materie, som gjør at man kan se legemerne. Lyset bestaar av flere deler som kaldes straalene.

Maanen. Den største stjerne eller planet og som sees undertiden om natten paa himmelen, kaldes maane. Den er 13 ganger mindre end jorden. Der er høje bjerge i den, og den er formodentlig bebodd av skabninger.

Et stykke om Gud er ogsaa yderlig forvirret som barnekost: Det heter således:

«Jeg kom ind i en stue, der var et uhr opsat og i haugen en mængde træer opsatte i ordentlige rækker. Jeg spørger: Hvo har opsatt uret og træerne? Og da jeg nu saa soelen, maa-

nen og stierne, spurte jeg: Hvo har gjort disse? Min lærer svarer: Vistnok har nogen gjort dem; vi kalde ham Gud. Naar alle mennesker gave sig umage ogsaa at gjøre en soel, en stjerne, en jordklode, saa vilde de det ikke kunde; deraf erkjender jeg, at Gud er stærkere end alle mennesker. Paa den jord Gud har gjort, voxer alt, hvad mennesker behøve og de kunde leve fornøye paa jorden».

Om jorden:

En dyphet mellem to bjerge kaldes en dal, flere dale efter hinanden kaldes et dalføre. En nedskjæring i bjergene kaldes delmod skar og klev. I mange bjerge er huller som gaar dybt under jorden, og er så vide og

Hjulmakerstua på Spikkestad representerer overgangen fra omgangsskole til fast skole i Vestbygda

lange at mange menhesker rummes i dem; man kalder dem underjordiske huler eller kløfter. Desuden er jorden indvendig huul paa mange steder og i lange strækninger.

Om plantene:

Plantene er sammensatte av mange fine trævler, de forener sig tilsammen og danner fine rør. I rørene findes enten luftarter og da kaldes de luftrør, eller vædske av meget forskjellig beskaffenhet, da kaldes de vædskerør. Varmen, lyset og livskraften pirre rørene, saa de trække sig tilsammen og igjen utvider sig, derved kan luften og vædskene baade stige op og ned i dem. Plantene har mange sorter næring til sig, men fornemlig reent skull og vand. — Naar flere blomster med deres stilke staae paa en stengel, saa faaer denne blomsterbusk anseelse av en bundt, et ax, en klasse, top, f. eks. havre, et hoved, f. eks. kløver, skjerm, f. eks. karve osv.

Om dyrene. Man ser ogsaa legemer paa jorden som staae ikke faste paa et sted, men bevæge sig hvorhen de vilde. De kaldes dyr. — Dyrenes lemmer ere ogsaa sammensatte av faste og flydende materier, kun at mange dyr stedenfor rødt blod have en hvidagtig vædske (hvidt blod).

Alle dvrearter er av tvende kjønn, ligesom mennesket, nemlig han- og hunkjønn. Mange folk troe, at av raadne legemer kunde fremkomme levende dyr. Det skjer aldrig, men hvert dyr frembringer sin lige.

Mange dyr opholde sig paa trærne som egerne. Nogle gjøre sig underjordiske vaaninger som ræven, grævlingen, kaninene. Nogle kunde leve i vandet som fiske, oderen, bæveren, og alle vandpattedyrene. Iblant disse mærkes: Aben, der ser næsten ud som et menneske, thi den har tildels et skallet ansigt, øine og ører, fødder og hænder med fem fingre og gaar lige op som et menneske.

Hvalen skal være det største blandt alle dyr som er menneskene bekjendt. Den lever i havet, og har istedenfor tænder, store stykker horn som kaldes fiskebeen.

Bæveren lever i selskab og bygger sig ved vandet konstige vaaninger som undertiden er to til tre etager høie. Deres tænder ere saa skarpe at de med dem kunde gjennemskjære smaae trær.

Hærfuglen lever paa urene steder, bygger sin rede av møg, og nære sig ogsaa av smaadyr, som den opsøge i møget.

Ormene. Om ormene ved jeg mindst at sige. De have ikke been som andre dyr, og intet rødt blod, men en hvid, kold vædske. Øren og nese finder man ikke paa disse dyrs legemer, men føletraader. I menneskenes og dyrenes legemer fin-

 * Hærfugelskrik vars- *
 * let krig - derav *
 * navnet - *
 * *****

der man bændelorme, blæreorme, spolorme, i jorden regnorme (medmark). i moradser blodigle, snegler. En besynderlig art ormer er skaldyrene. Nogle have kun et skal (et huus) og kaldes snegler. Andre have 2 og flere skaller, og kaldes muslinger. Begge sorter kaldes conchylier. (Til disse siste hører ogsaa østers).

Efter læren om dyrene heter det noksaa fornuftig. Her har læreren leilighed til at øve elevenes ihukommelse og forstand. Han lader dem opregne nogle dyr av hver klasse sammenligne dem. Classens, slektens og artens angivne ligheder og uligheder, bør begynde med het, hane, lax, torsk, slange, orm, tordivel, snegl. Deretter får han elevene kappes om at opregne et større antall dyr og opskreyne navne på tavlen ordnet i classer. Naar de er velordnede lader han elevene lære disse usammenhengende navne utenad paa ramse. Paa denne maade øves baade ihukommelse og forstand. (Læreren bør opfordre dem til at samle planter, indsekter og mineralier, — det øver sanserne og sammenligningsevne.

Om menneskets selskaber og haandteringar.

«En mand lever hos en kone. Denne forbindelse kaldes ekteekap eller egtestand. Have de børn og tjenestefolk saa er det et lidet selskab og kalles en familie. Dertil hører husbonden, husmoderen, børn, karle, piger. Beslektede kaldes: fader, moder, be-

stefader, bestemoder, stedfader, stedmoder, svigerfader, svigermoder, søn, datter, stedson, svigerdatter, broder, søster, halvbroder, halvsøster, moster, faster, farbroder, morbroder, svoger o. fl. Børn hvis foreldre er døde kaldes foreldreløse, moderløse, og børn hvis foreldre man ikke ved, hittebørn, uægte børn.

Om næring sies mange rare ting. Der opregnes alle slags kjød- og plantestoffer i lange ramser. Videre heter det: Den bedste drikk er vand. Desuden drikker menneskene ogsaa viin, most, øl, brendeviin, kaffe med fløde, chokolade, limonade, punch, grog og Biskop».

Hermed avslutter vi utdragene fra Thiemes: «Første næring for den sunde menneskeforstand», som de gamle røykenbøringer hadde som lærdoms bok. — Fra denne bok har den nulevende slekts oldefedre og tippoldefedre fått sin viden om den underlige og mangfoldige verden i omgangskolens dager i Røyken.

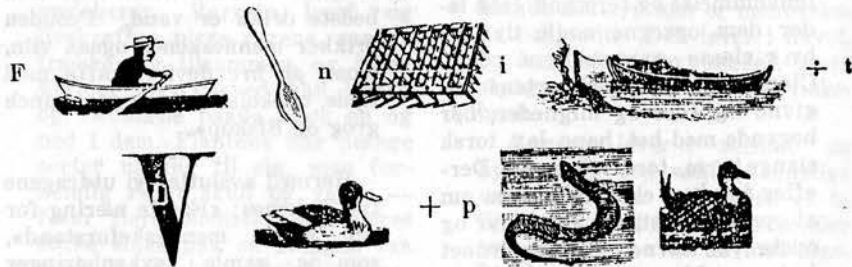
Lærer
Anders Killingstad

Gaater

I en redaksjon som Bygdemagasinet er gamle bøker og skrifter gode stoffkilder. Nylig fikk vi låne en bok hvor "Børne Tidende" årgang 1912 var samlet mellom to permer.

Vi tar med noen smakebiter fra konkurransesidene i boka. Kanskje noen av våre eldre lesere også var lesere av "Børne Tidende" i helt unge år?

Billedgaate.

Gaatespørsmål.

Gols man til naonet paa en planet sier
navnet paa en drif, faar man navnet paa
et dyr av gnavernes orden.

Løsninger finner du annet sted i bladet.

pr. 3/9-88 har
Røyken historielag
299 medlemmer

Barneafholdslaget VAARSOL

Av og til skjer uventede og morsomme ting - som forleden torsdagskveld i Kornmagasinet. Mens historielaget hadde styremøte dukket det opp en frue fra Gleinåsen med en gammel slitt protokoll under armen. Sønnen hennes hadde funnet den i veikanten (hvordan hadde den forresten havnet der?) og han lurte på om dette ikke var noe for historielaget. Utenpå sto det med sirelig ført penn "Barneafholdslaget Vaarsol".

Jeg kunne ikke dy meg, men måtte åpne den med det samme. Foran medlemsfortegnelsen over ialt 98 gutter og jenter sto følgende:
"Afholdsløfte: Jeg undertegnede, lover, at jeg ikke vil smage berusende drik saalenge jeg er medlem af foreningen".

Det fremgikk at Barneafholdslaget hadde sitt første møte 11. januar 1903 på Ølstad skole i Røyken, og at laget ser ut til å ha vært i drift fram til 1910. Nærmere 40 møter ble holdt. Lærer Lehland var formann og det myndige midtpunkt.

En nærmere titt på medlemsfortegnelsen fikk meg til å stusse og heve øyebrynene. Etter hvert som jeg leste, kunne jeg ikke annet enn humre. For jeg husker flere av dem - ungguttene fra det første tidret av vårt århundre. Og når sant skal sies, var det ikke fritt for at opptil flere av dem ble ganske muntre begersvingere på sine eldre dager. Jeg skal selvsagt ikke rippe opp i navn her og nå. Tross alt var det ikke så svært mye å ta seg til for ungdommen ved århundreskiftet - så det var nok ikke bare idealister i medlemsflokk. Vi får tro at avholdslaget også dekket

et sosialt behov. Det fremgår ihvertfall av protokollen - i hovedsak skrevet av medlemmene selv - at de lekte mye i skolegården før de "gik ind og drak kaffe og spiste kage og sang nr. 50 i avhold-sangboken".

Tilbake til begersvingerne. Nåja, det er vel et for odiøst ord. Men la stå! Jeg husker et juleselskap her i bygda for et par tiår siden. Etterhvert som romjuistemperaturen steg, både i stua og under huden falt ordene noe lettere. Stødige karer som ellers ikke sa stort, begynte å fortelle. Om dengangen de skulle på avholdsfest i Åros! "Du veit, det var nå mest jentene vi var etter, da serra'u", betrodde sidemannen meg med glimt i øyet. "Ja", humra en annen "dom fekk iallfall lov å gå på fest i avholdslaget".

Den ene replikken tok den andre - og når sant skal sies, så kom ikke ungguttene på denne avholdsfesten i 1905. De var like keitete i håndtering-en av det annet kjønn som enkelte av dagens unge er. Kort sagt: de måtte drikke seg til mot! Og resultatet uteble ikke: De håpefulle ungguttene kom ikke lenger enn til Krokodden!

"Huser'u'n N.N., han somna jaggu i grøfta!" "Ja, å'v M.M. 'a gett. Han satte seg oppå en leirkul og kauka så du kunne høre'n over hele Røyken..." Kvinnfolka som etterhvert var blitt tause ved kaffekoppene, hysjet på mannfolka og benektet ovenfor den yngre generasjon (meg inkludert) at noe slikt hadde skjedd. Men jeg forsto av de plirende øynene til gubbene at overdrivelse til tross, så var det nok et og annet "avholdsløfte" blitt brutt dengang.

Jeg hadde nesten glemt denne historien som ble fortalt i et romjuleselskap for et par tiår siden. En slitt protokoll funnet i grøftekanten på Glein-åsen kalte den fram igjen. Slik er det med oss. Vi glemmer inntil en eller annen tilfeldighet kaller fram minnene.

Kanskje du selv har noe liggende som kan være

bryet verd å dra fram, enten fra kommodeskuffen eller fra glemsels slør.

Terje Martinsen

- - - ta gjerne kontakt med Bygdemagasinet, da kan du dele minnene med fler - - -

Red.

-----<>-----<>-----

Tanker om kulturvern

Forleden mottok jeg nærmere 300 luftfotografier fra 1964 - alle med røykenmotiver. Etterhvert som jeg bladde meg gjennom bildet-bunken, slo det meg: Du allverden, er jeg blitt så gammel, eller er det utviklingen som har løpt løpsk?...

På 25 år - en brøkdell av et sekund i evighetens perspektiv - er kulturlandskapet vesentlig forandret i bygda vår. Spesielt ser vi selv sagt dette i de nye byggefeltene, men også utallige gårdsbruk er nesten ikke til å kjenne igjen. Hvor mange våningshus er ikke blitt revet, ombygd eller påbygd i løpet av disse få årene?

Når er ikke poenget å gråte nostalgiske tårer over det tapte. Det er innlysende at nye tider og økt velstand krever nye driftsmåter og at miljøene blir preget av det. Poenget er snarere den ettertanken vi bør sitte igjen med.

I vår etterkrigsoptimisme, velstand og overflod har vi vært usedvanlig "flinke" til å rive - for å tilfredsstille øyeblik-kenes behov.

Vi bør huske at riving er ugjenkallelig. Mon vi ikke bør stanse og spørre oss selv: Er det rimelig at en generasjon (= vår generasjon) skal ha disposisjons- og eiendomsretten til hele fortiden på vegne av hele fremtiden? Selvfølgelig er det ikke det. Dette har våre jord- og skogbrukende forfedre alltid visst. Og vi burde egentlig alle vite det - for vår nasjons velstandshistorie er kort!

Våre røtter og vår identitet er bl.a. knyttet til symboler. Den gamle roken, laftehuset, spissleden, treskiene - ja til og med dialektordene og bruksordene er slike symboler... Fjerner vi disse symbolene blir vi rotløse og historieløse. Derfor blir de symbolene som vi ser - de som omgir oss i det daglige - særdeles viktige.

Gjør et tankeeksperiment: Tenk deg at alle hus (og for den saks skyld andre kulturspor), som er yngre enn 50 år ble fjernet. Hvordan ville det se ut i Røyken da? Hva med 100 år? Eller 200 år? Det ville knapt være spor etter sivilisert bosetting!

Dette er et tankekors for meg. Det blir maktpåliggende å "slåss for symbolene" - en hardere kamp jo eldre de er. Om man møter latterliggjøring eller kalde skuldre, får man trøste seg med Riksantikvarens ord: "Ettertiden gir oss alltid rett." Foreldregenerasjonens gjenstander er ikke de mest spennende, de er heller litt "umoderne." Bestemors sjal og gyngestol er derimot på moten. Etter tre generasjoner begynner hus å bli verneverdige, smykker blir familieklenodier og møbler blir antikviteter!

Nå er langt fra de fleste opptatt av bestemors sjal og antikviteter. Jeg tror nok at video og parabolantenne står høyere på altfor manges ønskeliste. Ikke noe galt sagt om video og fjernsyn i og for seg. Men for at vi skal bruke slikt med fornuft, må vi ha ballast. Vi må ha et ståsted, en identitet - ellers kan vi fort bli både videoter og parabolianere.

Det var neppe slikt dikteren A O Vinje tenkte på da han skrev diktet "Nasjonalitet" for snart 130 år siden. Han peker på at vi rett nok trenger impulsene fra den store verden:

" - Dei store tankar vi alltid få
av verdsens det store vit;
men desse tankar, dei brytast må,
lik strålar av soli, som alltid få
i kvar si bølge ein annan let - ."

Vinje forutsatte m.a.o. at vi hadde et "mottakerapparat" for impulsene utenfra. Et ståsted, en lokal identitet. Det er dette vi er i ferd med å miste i våre dager. Derfor tror jeg det viktigste kulturarbeidet vi kan gjøre, er å gjenreise respekten for historien. Vi må ikke gli inn i historieløshet!

Da Sekretariatet for registrering av faste kulturminner (SEFRAK) satte igang en landsomfattende registrering av bygninger eldre enn fra århundreskiftet, var det ut fra samme tankegang. Her i Røyken blir vi ferdig med slik registrering i høst, og neste år vil vi lage en rapport med et representativt utvalg av bygninger. Den skal henvende seg til publikum i sin alminnelighet slik at folk flest skal bli oppmerksomme på de kulturverdiene de forvalter. Vi må bli bevisste og stolte av symbolene våre - hvor små og maltrakterte de enn er. Den fælle-ferdige gårdssmia fra århundreskiftet og sveitserhuset med husmorvinduer roper på oss. La oss i fellesskap gjenreise respekten for historien. La oss slippe - i vår tafatte ensomhet - å måtte sette inn kontaktannonser som denne i dagsavisene:

" - Mann søker kvinne for felles hygge, har hus, bil og parabolantenne."

Med kulturrennlig hilsen

Torje Martinsen

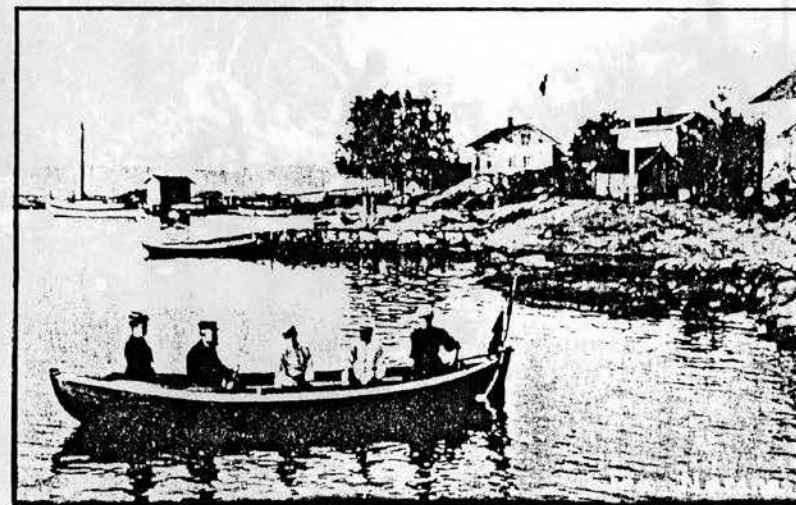
Vårens markvandring i Grundvik

Månedens var mai, dagen var en søndag, datoen var den 29. og værgudene var så absolutt på vår side.

Ikke så svært mange hadde funnet veien til Grundvik, 30 stykker var vi visst, som hadde en hyggelig tur langs strendene.

Vi gikk ut fra Graffstranda og besøkte først båtslippen til Amundsen og fru Amundsen fortalte villig om nytt og gammelt fra slippen. Det hører med til historien at i det huset familien Amundsen bor, var det en gang en liten kolonialbutikk, drevet av Edvard og Albertine Lillelien som flyttet hit fra Slemestad rundt 1888-89 da Lillelien ble solgt.

Vi ruslet langs stranda, kikket på hus, gamle og nye. Gustav Kirkerud kunne fortelle mye, Per Ølstad også, og vi endte inne i haven til Arne Grundvig og det ikke han vet om fiske i Nærnes og rekefiske i særdeleshhet, er ikke verd å vite. Interessant var det å høre om fisket fra eldre tider, da man rodde fisket og rodde til Oslo med fangsten, om det første rekefisket som startet med seil og om den første motoren som kom til Grundvik i 1904.

Sommeridyll i Nærnesbukta en gang for lenge - lenge siden - - -

Graffstranda ble av de gamle fiskerne betegnet som "Nilsestrand". Etter endt fiske og hvis veien hjem var for lang, var det om å gjøre "å komme seg inn til Nils" dvs. finne nærmeste gode strand med ferskvann, og Graffstranda var altså en slik "Nilsestrand."

Det er 6. generasjon Grundvig som nå driver fiske i Grundvik.

Turen var ikke over med dette. Vi ruslet videre langs Nordstranda, kikket på Marenors oppdrettsanlegg for smolt og endte med nistepakke og kaffe ved Hiken. Man prater så godt med en kaffekopp i hånden og når maisola varmer i ryggen og Oslofjorden er blank og blå, er det hyggelig på Historielagstur.

Vi græsset litt over restene av Hansen Hassings nedrustede båtvrak ved Hiken, undret litt over hvor mange år den mon kunne holde ut ennå før den la seg til endelig hvile under vannflata.

Så var det å komme seg videre, rundt bukta, forbi båtbyggeriet i Grundvik og ta fatt på den bratte stien fra stranda, forbi alle hyttene som klorer seg fast til fjellet over Grundvik og opp mot Morbergdammen. Utsikten over indre Oslofjord er praktfull herfra.

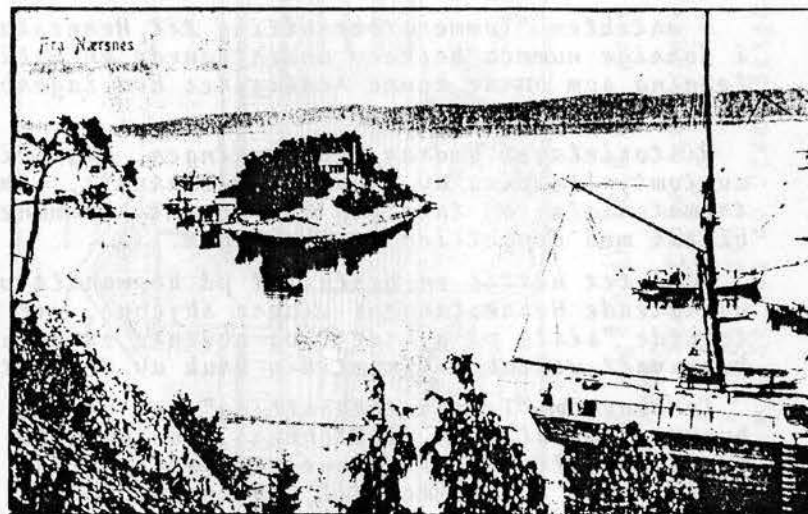

Fisket har vært av stor betydning i Nærnes gjennom lange tider. Her trekker Grundvik-familien sin landnot.

Fra Morbergdammen gjorde vi tapre forsøk på å følge "gammelveien" ned til Grundvik, ikke helt lett, det var temmelig gjengrodd. Inne i det verste busket, omkranset av liljekonvall i blomst, kunne Gustav Kirkerud vise oss de forlengst nedraste murene fra en liten steinhytte, en husmannsplass under Morberg med navn Nordstrandkastet. Her ble hans tippoldefar født i 1792 (?), og med litt forsiktig karring i ruinene kunne han vise oss trekull fra grua.

Etter å ha forsert "gammelveien", endte vi nede på Graffstranda igjen og vårens markvandring med Historielaget var over.

Frøydís

Utsikt fra Grundvik.

Vi ser Morbergholmen, og i forgrunnen til høyre seilskuter som gjerne lastet opp is inne i bukta.

Gamle heste- og gårds- redskaper

I Bygdemagasinet nr. 10 omtalte vi historielagets behov for permanent lagerplass til gamle hesteredskaper. Disse er faktisk blitt av historisk verdi i Røyken i løpet av få tiår.

Det er egentlig en offentlig oppgave å ta vare på denne del av kulturarven. Den oppvoksende slekt kan dermed få mulighet til å betrakte hva slags redskaper tidligere generasjoner hadde å slite med.

I artikkelen "Tømmerstokkrulling til Hernestangen" i forrige nummer beskrev undertegnede en mulig løsning som burde kunne realiseres hva lagerbygning angår.

Historielaget bidrar med tegninger, utgraving av tomt, (støping av grunnmur/pillarer?), samt trematerialer og takstein til bygget. Kommunen bidrar med oppsetting av bygningen.

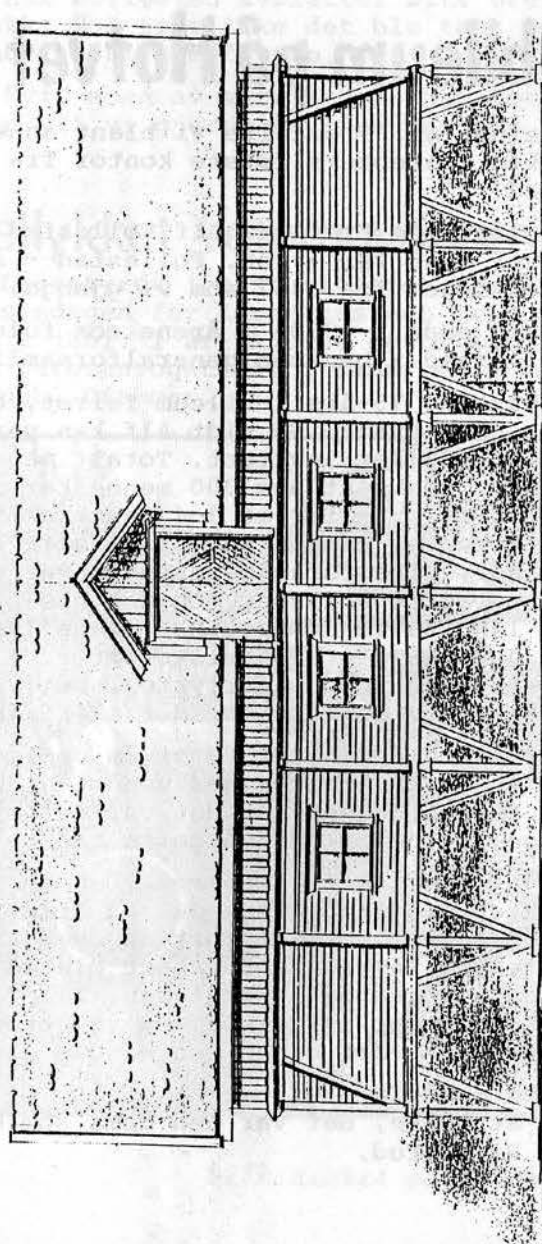
Da intet hittil er besluttet på kommunalt plan vedrørende Hernestangens videre skjebne, vil undertegnede "sitte på gjerdet" og avvente et eventuelt kommunalt vedtak om fremtidig bruk av Hernestangen.

Tankene om "Tømmerstokkrulling" ser ut til å kunne gi resultater. I Stokker-, Fossum-, Bø-området har allerede 5 grunneiere vært villige til å bidra med skurtømmer til bygningen. De har alle syntes at tiltaket er verd å støtte opp om. Målet er 50 m³ skurtømmer. Arne Bø stiller Bø-saga til disposisjon en uke - for historielaget - til formålet.

Plassering av en slik bygning på Hernestangen må ses i sammenheng med et mulig bygdetun/kultursenter på denne natruperlen ved Drammensfjorden.

På neste side gjengir vi en skisse som viser hvordan en slik bygning kan tenkes å se ut.

Bjørn Brønner

Denne skissen viser bygningen slik man tenker den vil se ut mot nord. Høydeforskjellen i terrenget gjør at bygningen vil få normal høyde over terreng mot syd og den åpne plassen oppe på høyden av Hernestangen. Mål ca. 10 m x 20 m. (Skisse av Ottar Bergli)

Bankjubileum på Hotvet

I Bygdemagasinet nr. 9 omtalte vi blant annet en tegning av Røken Sparebanks første kontor fra 1857 på Hotvedt gård.

Nå har vi mottatt et brev fra Alf Follestad på Hotvedt. Det var hans far - Joh. Follestad - som hadde laget tegningen fra 1857 som vi gjenga.

Joh. Follestad døde i 1930. I årene som fulgte deltok Alf Follestad i bankens generalforsamlinger.

I 1932 ble bankens 75-års jubileum feiret, og dette foregikk på Hotvedt. Så vidt Alf kan var aksjonærene med ektefeller invitert. Totalt mener han at det deltok noe sånt som 300 mennesker i festlighetene. Alf forteller at 3-4 mann raket og ryddet mesteparten av en uke på gården slik at det ble pent over alt. Like foran gårdstunet var det ordnet med to parkeringsplasser. Og det ble plassert en firkantet, lang tavle av tøy. Mot denne lyste "VELKOMST 75. JUBILEET" i elektriske pærer. I selve gårdsplassen var hengt opp papirlykter. Det var elektriker Olaf Heggum som sto for det elektriske.

Skolelærer John Leland holdt først en opplesning fra Jødeland, inntrykk etter Jesus vandring. Dette var før selve festen begynte og det var derfor ikke kommet så mange festdeltakere på dette tidspunkt.

Hornmusikk var bestilt fra Drammen. Denne spilte og det ble danset til langt ut i de små timer. Gamlekarene spilte forresten mest kort ut over kvelden og natta. Borte ved låven sto Bernhart Ølstad Bråten og solgte selters, brus og mineralvann. I løpet av natta ble det skudt opp fyrverkeri og raketter for 300 kroner. Det var svært mange penger den gang.

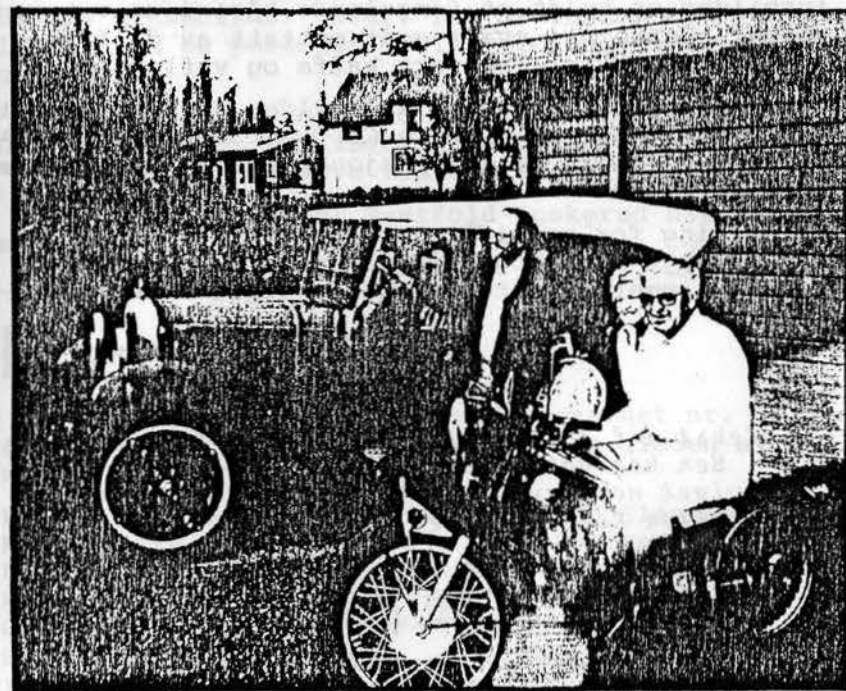
På festmenyen mener Alf at det sto laks. Og han synes å huske at kokke, det var den dama som giftet seg med gamle Håvelsrud.

Alf Follestad avslutter sitt brev med et lite sukk: Han tror ikke det ble tatt noen fotografier under jubileumsfesten.

Hvis noen av våre lesere har fotos fra denne festen vil vi gjerne få låne dem for avfotografering. Ole.

Vellykket veteranvogntreff

Lagsstyret i historielaget har bestemt at innvielsesdagen for Kornmagasinet skal markeres hvert år i juni. I år skjedde dette søndag 5. juni med et veteranvogntreff i samarbeide med Motorhistorisk Klubb, Drammen.

Billedtekst på neste side - - - - ->

Klubben stilte med ca 10 motorkjøretøyer av god gammel årgang. Noen av disse var militære kjøretøyer som for lengst hadde avtjent verneplikten i vårt forsvar. Mest beundret ble trolig slemmestadmannen Jan H. Shetlig's 1927-modell chevrolet, en praktfull vogn som han selv hadde bygd opp av to gamle chevrolet-vrak. Han kunne forøvrig fortelle at han nå er igang med å restaurere en gammel jaguar.

Oppsikt vakte også en 1949-modell nimbus motorsykkel med sidevogn. Eiere var Solveig (72 år) og Søren E. Thygesen (69 år) fra Slemmestad. De var også iført kjøreantrekk av den gamle typen.

Formannen i Motorhistorisk Klubb, Alf Bryhn, Spikkestad (også medlem i Røyken historielag) viste lysbilder og holdt et fengslende kåseri om veteranvogner. Dette ble svært godt mottatt av de fremmøtte som også ble servert kaffe og vafler.

Værgudene må ta en del av skylden for at fremmøte ikke var av det helt store (20-30). Men særlig gledelig var det at mange pensjonærer fra Røyken sykehjem deltok.

Omvising for spesielt interesserte i samlingene i 2. etasje hørte også med og det tegnet seg noen nye medlemmer i historielaget i løpet av ettermiddagen.

Ole

Tekst til foto på foregående side:

Her har vår fotograf Bjørn Brønner forvigeet noen av de historiske kjøretøylene utenfor Kornmagasinet.

I forgrunnen ser vi Solveig og Søren E. Thygesen fra Slemmestad på sin 1949-modell Nimbus motorsykkel med sidevogn.

Mannen bakenfor er også fra Slemmestad. Det er Jan H. Shetlig med sin skinnende grønne 1927-modell Chevrolet.

Gjallarhorn

Gjallarhorn er navnet på et nytt tidsskrift for slektshistorielaget Vestfold-Buskerud.

Redaksjonen har nylig mottatt 1. utgaven av dette bladet utgitt 1. juli 1988.

Skriftet er på totalt 44 sider i "Bygdemagasinformat". 8 av disse sidene opptas av annonser. Tidsskriftet inneholder mye godt slektshistorisk stoff og lagsstoff. Medlemsfortegnelsen er også gjengitt. Den viser et medlemstall på 201. Flertallet hører hjemme i Vestfold. Men det er også mange fra Buskerud samt noen fra andre kanter av landet og fra utlandet.

Vi fant imidlertid ingen med postadresse i Røyken kommune. To sider opptas av spørsmål (svar) fra medlemmer som etterlyser navn og personer i tilknytning til sin slektsgransking.

Vi finner også noen ord om Røyken i Gjallarhorn. Det heter at slektshistorielaget har mottatt boka "Røyken bygd" som gave fra Røyken kulturstyre.

Slektshistorielaget Vestfold-Buskerud har adresse: Leirfjellv. 2 Buer, 3135 Torød.

Ole

Nye medlemmer

Etter at redaksjonen av Bygdemagasinet nr. 10 ble avsluttet 16. april 1988 har vi hatt gleden av å motta innmelding fra:

Kolbein Aarnes, Eikeliveien 22, 3470 Slemmestad
Morten Auke, Rådhusgata 25, 3015 Drammen
Knut A. og Turid Lyster, Østskogv.7. 3470 Slemmestad
Walter Magnussen, Boligveien, 3470 Slemmestad
Ottar Bergli, Frøyas vei 53, 3472 Dalbø
Svein Fjell, Sundbyveien, 3478 Nærnes
Bjørn R. Larsen, Klokkergårdsv.53, 3440 Røyken.

Vi ønsker dere hjertelig velkomne som medlemmer i Røyken historielag.

SØLV=LORDEN

I Bygdemagasinet nr. 9 hadde vi en artikkel med overskrift "Sølv-lorden i Nærnes". Det var den originale engelske lord Charles Bamford som for-søkte seg med sølvleting i Bødalen-Nærnes området.

Nå har vårt lagsmedlem Bjørn Brønner kommet over noen gamle dokumenter fra "Forligelsescommissionen i Røken". Disse dokumenter har med lordens gruve-drift å gjøre. Hans gruveselskap het "The Schandinavian Minerings Compagni".

Ifølge gamle beretninger hente det at lorden i noen grad tok seg selv tilrette når han drev med minering på annen manns eiendom. Det er en slik sak forlikskomisjonens dokument handler om og det gjelder grunneieren Paul Simensen Bøe.

Et forsøk på forlik hadde man gjort i september 1882 og da hadde gruveselskapet foreløpig utbetalt 200 kroner i erstatning til Bøe. Vårt dokument er datert 7. oktober 1882. "Forligelsescommissionen i Røken" besto da av gårdbruker Bernhard Kjekstad, lærer og ordfører Mons Rothe og lensmann Bøhmer. For klageren møtte sønnen Hans Bøe og for gruveselskapet møtte Schartum - Svendsen.

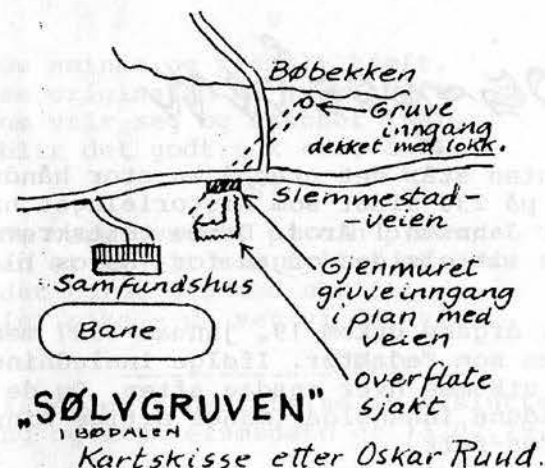
Klageren krevde totalt 700 kroner i erstatning inklusiv 200 kroner som var utbetalt etter komisjonens befaring i september, mens gruveselskapet bare ville betale 500 kroner totalt.

Kjennelsen gikk imidlertid ut på en total erstatning på 700 kroner (-200 som var betalt tidligere), i tillegg 5% rente og 42 kroner i omkostninger for begge kommisjoner.

Ole

Kartskisse på neste side - - ->

```
*****
* LØSNINGER AV GAATER PÅ SIDE 21:
* Billedgaate: Frosken har vi baade i vand
*               og paa land.
* Gaatespørsmål: Marsvin
*****
```


Denne skissen viser den aktuelle sølvgruven på "klagerens eiendom".

Det fortelles at 10-12 mann var i virksomhet her et par år.

Restene av dagbruddet kan fortsatt sees. Øvre inngang til selve gruva var like ved veien og er nå dekket av betong. Gruvegangen gikk under veien og munnet ut nær Bøbekken.

Dette var den største av lordens gruvevirksomheter. Noe kis ble tatt ut og den ble kjørt med hest til Slemmestad for viderebefordring med to frakteskuter til Vestfossen, derfra videre med hest til sølvverket på Kongsberg. - Det fortelles at resultatet var tilnærmet null. - Lordens sølv-eventyr var ved veis ende -

```
*****
* SØLVET DET ER SEG SÅ EDELT ET MALM
*
* Ibsen 1856
*****
```

Åros-posten

Åros-posten står det utenpå en stor håndskrevet protokoll på 230 sider som historielaget har fått etter Thor Jahnsen i Åros. Denne tettskrevne boka var ifølge tittelsiden organ for "Aaros blandede kor".

Nr. 1 1. årgang utkom 19. januar 1927 med Arvid Bernhardsen som redaktør. Ifølge innledningen skulle bladet utkomme hver onsdag aften. Og de tettskrevne sidene inneholder mange artige minner, særlig for Åros-folk.

Fra førsteutgaven gjengir vi diktet "Mennesket av 1927" fordi vi synes dette gir et fint tidsbilde fra denne tiden:

I

Chingel og bingel og farvede bånd,
kjødfarvede strømper og hansker på hånd,
høihæla sko og bare knær,
snak om det, straks blir dem sær.

II

Barbert i nakken og stormstiva snipp,
istedenfor gange blir det bare tripp,
Pull-over, knickers og brune sko,
de skaper sig til så det ligner ikke no.

III

Kaaber av fløiel og kanta med skind,
før brukte man også skinn, men det var med håra ind,
da våra det berre sier gamle folk,
men hvem vil nå gå omkring som en omvendt holk?

IV

Før var det bjørn, ulv og rev og slikt,
nå er det katte og bikje som blir likt.
Høna og hanan på hatten får plass,
alting så skjørt som det var av glass.

V

Pudder og sminke og rødmalt kjæft,
vil en se originalen må en ha teft.
Åssen dom vrir seg og stabber ivei,
aldrig blir det godt nok san, ånei.

VI

Det vilde være bestemt på sin plads,
på ryggen et skjelt som fyller et lass
hvorpå det burde stå med skrift:
Gutt eller pike - da vet vi det vist.

"Røra"

Boka laget er i besittelse av avsluttes med nr. 6
3. årgang og utgivelsesdato er 13.02.29.

Vi tar også med listen over redaktører slik den
er presentert på premen i "Åros-posten":

Arvid Bernhardsen,	fra	26.10.27	til	20.04.27
Elvind Jahnsen,	"	26.10.27	"	26.11.27
Finn A. Taaje,	"	14.12.27	"	28.04.28
Arvid Bernhardsen,	"	31.12.28	"	12.12.29
Gunvor Nygaard,	"	30.01.29	"	11.12.29

Hvis noen av våre lesere har opplysninger å
gi om "Åros-posten" og Aaros blandede kor vil
gjærne redaksjonen høre fra dere. Hvem var f.eks.
"Røra" som skrev "Mennesket av 1927"?

Ole

GLEDE ER DEN BESTE MEDISIN - - -

J. J. Jansen
sogneprest i
Røyken 1890-1898
